Apare la 15 a fie-căreĭ luni.

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEĬ TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUĬ ROMÂNŬ.

Nrulŭ 3. **SIBIIŬ, 15 MARTIE 1890.** **Anulŭ XXI.**

SPICUIRĬ DIN AUTORĬ STRĂINĬ ASUPRA ROMÂNILORŬ.

(Urmare și fine).

„Cam de comunŭ se acusă grăniţerii, că arŭ fi avidĭ, arŭ înclina spre lotriĭ, înșălăciunĭ și răpirĭ. Unŭ poporŭ, carele secle întregĭ și-a aflatŭ unica rĕsplată pentru greulŭ serviciŭ militarŭ pe timpulŭ resboiuluĭ în prădĭ, carele se află continuŭ încungiuratŭ de unŭ inimicŭ barbarŭ, căruia conformŭ legilorŭ militare nu i-se putea face nicĭ când prea puţină pagubă, unŭ poporŭ dar neîngrijitŭ, carele timpŭ îndelungatŭ, afară de puterea discreţionară a oficeruluĭ sĕŭ superiorŭ, nu avea de cine să se teamă și pentru orĭ-ce crimă 'șĭ afla refugiulŭ pe teritorulŭ turcescŭ, unŭ astfelŭ de poporŭ putea ce e dreptŭ uşorŭ să pice sub împulsulŭ celŭ maĭ puternicŭ omenescŭ și să devină jertfă uneĭ avariţiĭ ruşinóse, carea deși nu în acelaşĭ gradŭ 'șĭ esercitézĕ puterea sa arbitrară și la popóre civilisate. Nu numaĭ grăniţerulŭ slavŭ și valachŭ sûntŭ renumiţĭ pentru aplecarea lorŭ spre câștigŭ nelegalŭ; și la sĕcuĭ avea cândva mare valóre ḑicala: că dênsulŭ minte, înșală și fură.

„Deși acestŭ rĕŭ cândva póte că va fi fostŭ pe deplinŭ adevĕratŭ, în timpurile maĭ recente s'a schimbatŭ și în acestŭ sensŭ fórte multŭ prin înfluinţa binefăcĕtóre a guvernuluĭ austriacŭ. Legĭ, judecătorĭ, orĭ instituţiunile poliţiale nu numaĭ că aŭ ridicatŭ siguranţa internă în graniţă, dară aŭ începutŭ chiarŭ a se îndrepta și caracterulŭ poporuluĭ spre maĭ bine.

Cu greŭ s'arŭ mai putea stigmatisa răpacitatea, furtulŭ, şi cu atâtŭ mai puţinŭ aplecarea spre înselăciune, ca unŭ viţiŭ naţionalŭ.

„În tóte ţările numĕrulŭi hoţilorŭ şi înşĕlătorilorŭ compun partea precumpănitóre a criminalilorŭ şi noi audimŭ în tim purile nóstre mult lăudate de bande de tălharĭ în Italia, părţile Rinului şi prin alte ţĕrĭ aşanumite civilisate, carĭ aşa de numĕróse şi asfelŭ organisate nu se aflaŭ nicĭ când în graniţă, deşi acésta avea multŭ de suferitŭ de astfelŭ de órde de tălharĭ, carĭ treceaŭ din Turcia în părţile nóstre. Cele mai numeróse casurĭ în graniţă sûntŭ furtişaguri vite. Ce privesce facerea prăd̦ilorŭ în timpŭ de resbelŭ, apoi a constatatŭ Hacquet deja din esperienţă, că francesiĭ, englesiĭ, germaniĭ ş. a. încă nu se abţinŭ dela dênsele. Comandanţi capabilĭ — şi dela aceştia depinde tréba — aŭ fostŭ totdeuna în stare a ţiné disciplina şi ordinea între trupele grăniţeresc̆i, apoi noi cunóscemŭ regimente de grăniţerĭ, carĭ în decursulŭ ultimeĭ campagne în Francia aŭ seceratŭ admiraţiunea lumeĭ prin buna lorŭ disciplină.

„Décă însă viţiurile susatinse nu potŭ trece ca naţionale, apoi ospitalitatea şi dărnicia trebue să se respecteze ca adevĕrate vîrtuţi populare ale tuturorŭ grăniţerilorŭ. Nu numai cătră fratele séŭ amiculŭ seu se arată grăniţerulŭ cu mână de ajutorŭ şi compătimitorŭ: fiă-care óspe străinŭ 'ĭ binevenitŭ şi 'ĭ pune pe masă totŭ ce are mai bunŭ, 'ĭ îmbiă patulŭ seŭ şi elŭ se culcă în grajdŭ, ba se află ofensatŭ décă 'ĭ s'ar respinge oferta luĭ. Acésta se referesce atâtŭ la slavĭ şi la secuĭ, câtŭ şi la valachĭ, cărora Sulzer deşi le denégă orĭ-ce virtute (?! P. Br) se vede constrînsŭ, a recunósce celŭ puţinŭ acésta însuşire; şi cum s'arŭ putea altmintrelea, când îngrijirea acestuĭ poporŭ pentru călĕtorĭ şi drumaşĭ merge până într'acolo, încâtŭ din iubire cătră dênşiĭ şi din propria iniţiativă le zidesce fontânĭ pe lângă drumurĭ, le ridică arătătorĭ de drumurĭ şi sûntŭ totdeuna gata a se îmbia spre ajutorŭ, fiă chiarŭ şi cu periclulŭ vieţeĭ lorŭ proprie. Unŭ ce caracteristicŭ e,

că grăniţerii, carĭ nesiliţi n'ar vinde victualiĭ oficerilorŭ nicĭ pre lângă preţurile cele maĭ esagerate, fără îndoélă pentrucă se vorŭ fi dimisŭ la confiscarea lorŭ volnică, o privescŭ ca o plăcere, ba ca onóre, a-ĭ ospita pre acestĭ oficerĭ cu ţile întregĭ grătuitŭ şi câtŭ se póte de bine! Acéstă dărnicíă se esprimă nu numaĭ în viaţa privată şi la singuraticĭ, cĭ chiarŭ şi la ocasiunĭ publice ese într'unŭ modŭ splendidŭ la ivélă, când e vorba de patriă, de statŭ séu de împĕratulŭ lorŭ şi când se pricepe cineva a escita patriotismulŭ şi ambiţiunea lorŭ. — Nu voimŭ să amintimŭ despre colectele de dărĭ pentru păgubiţi prin focŭ din provinciile celelalte ale împeriuluĭ, la carĭ nu arareorĭ au contribuitŭ chiarŭ şi grăniţeriĭ ceĭ însuşĭ lipsiţi, ci amintimŭ pentru ilustrarea caracteruluĭ unŭ casŭ anumitŭ, în care s'a esprimatŭ nobilulŭ sentimentŭ alŭ poporuluĭ în modulŭ celŭ maĭ strălucitŭ. Grăniţeriĭ din prejurulŭ Urbeĭ-caroline deveniseră (cam sórtea lorŭ obicĭnuită) la anulŭ 1808 érăşĭ în mare lipsă de bucate, ear statuluĭ 'ĭ lipsiaŭ în acelŭ momentŭ mijlócele necesare pentru procurarea bucatelorŭ. A costatŭ unŭ apelŭ şi marĭ cantităţĭ de grâne li se trămiseră îndată, parte grătuitŭ, parte cu preţurile cele maĭ moderate, din ţînuturile maĭ avute ale graniţeĭ slavonice şi bănatice fraţilorŭ lorŭ lipsiţi din Croaţia. Sarcinile cele marĭ, carĭ apăsaŭ monarchia nóstră după pacea vienesă, nu permiteaŭ acoperirea completă a împrumutuluĭ d'atuncea. Într'unŭ modŭ loialŭ li-se aduse situaţiunea acésta la cunoscinţa creditorilorŭ şi li se îmbiă unŭ modŭ corespundĕtorŭ de solvire. Însă ceĭ maĭ mulţĭ creditorĭ renunciară la pretensiunile lorŭ şi cruţară astfelŭ statuluĭ o sumă de peste 110,000 florinĭ.

„Virtuţile cele maĭ frumóse ale grăniţeruluĭ, adevĕrata podóbă a caracteruluĭ seŭ, sûntŭ patriotismulŭ şi iubirea nestrămutabilă şi nefăţarnică a grăniţeruluĭ cătră casa domnitóre şi cătră persóna regentuluĭ. Elŭ e consciŭ de valorósa îngrigire a împĕratuluĭ seŭ şi-lŭ iubesce cu entusiasmŭ, 'lŭ amintesce la fiecare ocasiune, şi deşi din nenorocire arŭ fi póte greŭ apăsatŭ de superiorulŭ seŭ, elŭ e convinsŭ, că acésta

apăsare nu se face cu voința împĕratului seŭ și aștéptă prima ocasiune posibilă pentru a depune jalbele sale înaintea tronului împĕrătescŭ.

„Prelângă acestŭ devotamentŭ neînvingibilŭ trebue să mai amintimŭ și iubirea grănițeruluĭ pentru pămêntulŭ strămoșescŭ și alipirea sa cătră religiunea părinților seĭ. Din părțile cele mai frumóse ale lumiĭ 'lŭ cuprinde dorulŭ cătră munții și câmpiile țerii sale, fiă elŭ orĭ și unde; lângă malurile Rinuluĭ, ale Roneĭ séŭ ale Ticinuluĭ elŭ va sci să-și afle calea cătră patria sa și fără de a cunósce limbile străine elŭ se va orienta după starea stelelorŭ, pentru direcțiunea căleĭ sale. Plină de superstițiĭ și cu multă aplecare pentru ceremoniĭ, sentimentele luĭ sûntŭ pĕtrunse de o adevĕrată pietate, elŭ venerézĕ orbișŭ pe preotulŭ seŭ, carele astfelŭ posede în mâna sa puterea, a deștepta într'însulŭ sentimentele religióse cele mai sublime. Deși între catholicĭ și neuniți domnesce o aversiune puternică, totuși nu se ivescŭ nicăiriĭ semnele de vre-o întoleranță religiósă.

„De ambițiunea grănițeruluĭ, ca unŭ motorŭ puternicŭ în caracterulŭ seŭ, amŭ amintitŭ deja. Déca și valachulŭ prostŭ ar avea póte mai puțină înțelegere pentru așa ceva, cu atâtŭ mai multŭ posede aceste calități secuiulŭ și grănițerulŭ slavonŭ, cu deosebire însă croatulŭ. Acesta e mândru de némulŭ seŭ, mândru de statulŭ seŭ grănițerescŭ și se póte atița la sforțarea estremă prin escitarea aceluĭ sentimentŭ. Lauda publică, solemnă, distingerea prin medaliĭ onorifice, le prețuesce grănițerulŭ peste sémă și pe calea acésta s'ar potea escita la dênsulŭ stimululŭ atâtŭ pentru înbunătățirea stăriĭ sale economice, câtŭ și pentru întreprinderĭ eroice în timpiĭ de resbelŭ. Din contră în loculuĭ acestora tóte prea adeseorĭ s'aŭ comisŭ, apăsărĭ și brutalităților órbe și dure, spre a constrînge pre grănițerŭ la fapte după placulŭ superioruluĭ seŭ. Déca și-lŭ lăsa superiorulŭ seŭ de neamŭ străinŭ, din nepriceperea limbiĭ și a caracteruluĭ seŭ, să simță ici colea dispretulŭ seŭ, totuși de comunŭ era superiorulŭ din neamulŭ propriŭ, carele tracta pe grănițerŭ

într'unu modu brutu şi dispreţuitoriu, voindu astfelu a-şi uita originea sa de mai nainte, şi tocmai acésta închipuire, acésta asuprire a fratelui seu propriu era apăsătóre, amărnică şi revoltătóre. Pretensiunile cele mai juste ale grăniţerului remâneau neascultate; prestarea lucrului era pururea a lui, nici când însă primirea rebonificării, şi sub pretextulu disciplinei militare era maltratatu în modulu celu mai neumanu. Nu era deci mirare, déca în urma acestoru tractări ori-ce sentimentu nobilu alu poporului se retrăgea şi închidea în întrulu inimei sale, déca aspiraţiunea sa înnăscută către libertate se schimbase în sclavismulu celu mai servilu, carele se ivesce în deosebi la valachu prin o alipire tîritóre către superiori şi către cei puternici, prin dispreţuirea celoru neputernici, prin obstinare, renitenţă şi o încăpăţinare, care-ţi consuma tóta indulgenţa, apoi prin o apatiă către mórte la betrâneţe înaintate şi prin multe alte trăsuri caracteristice. Deşi zace în adevĕru în caracterulu grăniţeruluĭ şi o porţiune destulu de însemnată de esacerbare şi de poftă de rĕsbunare, carea se esprimă la slavu şi la valachu chiaru şi faţă de rudele loru propriĭ, ba la ceştĭ din urmă chiaru, şi către morţi şi nu se stinge nici când; totuşi rancórea şi atragerea lui pentru denunţărĭ şi mituirĭ sûntu mai multu o urmare a tractărei rele, decâtu trăsurĭ ale adevĕratuluĭ seu caracteru. Faţă de sentimentulu espresu pentru dreptu şi nedreptu, carele e propriu grăniţeruluĭ, pe lângă cunoscinţa deplină, care o posede dênsulu despre staverirea limitată a drepturiloru şi a datorinţeloru carĭ 'i competu, elu resimte ori-ce nedreptate, ce se comite şi acésta 'lu revóltă şi 'i remâne neuitată. Prin obiceiulu secularu dedatu a da superiorului seu, elu de regulă 'şi însoţesce rugările mai totdéuna cu mituirĭ şi acestea mergu séu înaintea séu în urma rugării, déca dînsulu singuru recunósce lipsa de motive pentru rugarea sa. Astfelu s'a introdusu în graniţă o aplicare pentru mituire şi o desteritate întru aplicarea mijlócelorŭ de mituire într'unu gradu, carele alt-undeva cu greu s'arŭ putea afla, şi îngreunéză adminis-

trarea într'unŭ modŭ estremŭ. Aci se maĭ adaugemŭ aplecarea şi maĭ miserabilă a denunţa apoĭ, uneorĭ după unŭ timpŭ maĭ îndelungatŭ, pre aceia carĭ aŭ căḑutŭ în cursă, décă dorulŭ de rĕsbunare arŭ pretinde o astfelŭ de jertfă. Esemple de aceste aflămŭ cu deosebire în graniţa croată şi sirmiană.

„O tractare severă, dar totodată justă, respectarea gintei sale, o înstruire indulgentă, compătimire cu sórtea luĭ, acestea sûntŭ căile sigure spre a-şĭ câştiga afecţiunea grănitzerului. Décă superiorulŭ seŭ şi-a atrasŭ în modulŭ acesta încrederea şi simpatia luĭ, atuncĭ elŭ 'lŭ stiméză, deşi póte nu e compatriotulŭ luĭ, într'unŭ gradŭ supremŭ, ba încă 'lŭ preferesce streinuluĭ, décă-ĭ cunósce séŭ celŭ puţinŭ 'ĭ înţelege limba sa maternă. Atuncĭ se relevă o trăsură nóuă nobilă în caracterulŭ grănitzerului, alipirea luĭ intimă, şi încrederea luĭ orbişă, şi devotă cătră astfelŭ de superiorĭ, gratitudinea luĭ neperitóre cătră aceia, pe cari-ĭ cunósce de binefăcătorĭ luĭ. Mulţĭ anĭ nu sûntŭ în stare a slăbi puterea sentimentuluĭ seŭ şi nicĭ o jertfă nu o crede prea mare a-lŭ şi dovedi".

Încâtŭ despre moralitatea locuitorilorŭ în diferitele părţĭ ale graniţeĭ, reproducemŭ aicea conspectulŭ despre starea şi numĕrulŭ proceselorŭ pe semestrulŭ dela 1 Maiŭ până la finea luĭ Octomvrie 1808 pe întregulŭ teritorŭ alŭ graniţeĭ.

După acestŭ conspectŭ eraŭ în cele treĭ generalate croate şi în susatinsulŭ periodŭ 853 indivizĭ în cercetare criminală, ear din semestrulŭ trecutŭ maĭ restaŭ 176 casurĭ. Din aceştĭ 1029 indivizĭ aŭ fostŭ în cercetărĭ: 7 pentru asasinare şi jafŭ, 3 pentru paricidŭ, 10 pentru infanticidŭ, 14 pentru asasinare, 9 pentru tăciunărie, 3 pentru adulterŭ, 34 pentru lotriă, 33 pentru omorŭ, unulŭ pentru jurămêntŭ strîmbŭ, 46 pentru înşĕlăciune, 380 pentru furtŭ, 20 pentru ascunderea lucrurilorŭ furate.

În graniţa slavonă-banatică eraŭ în acelaşĭ periodŭ 457 cercetărĭ plus restulŭ din semestrulŭ trecutŭ cu 123=580 casurĭ, din acestea eraŭ 1 pentru asasinare şi jafŭ, 1 pentru paricidŭ, 3 pentrn infanticidŭ, 4 pentru tăciunărie, 2 pentru

şăluire, 2 pentru adulterŭ, 8 pentru jurămêntŭ strîmbŭ, 5 pentru inşĕlăciune, 258 pentru furtŭ în cercetare.

În graniţa transilvană numĕrulŭ indivizilorŭ traşi în cercetare criminală în acelaşi periodŭ era 237, restulŭ din semestrulŭ trecutŭ 19; între aceştia se aflaŭ: 4 pentru asasinare şi jafŭ, 1 pentru paricidŭ, unulŭ pentru infanticidŭ, 2 pentru tăciunărie, 3 pentru înşelăciune, 67 pentru furtŭ în cercetare.

Cu totulŭ la olaltă a fostŭ numĕrulŭ celorŭ traşi în cercetare 1875, dintre carĭ obvinŭ pe semestrulŭ amintitŭ 1547. Din acestea vine *unŭ casŭ* de cercetare în graniţa croată din 466, în cea slavono-banatică din 891, în cea transilvană din 573 locuitorĭ, ear pe teritorulŭ întregŭ din 608 locuitorĭ.

Va să ţică, după acestŭ conspectŭ arŭ sta moralitatea maĭ rĕŭ în graniţa croată; ea stă maĭ bine în graniţa transilvană, însă şi maĭ bine în cea slavono-banatică.

Furtulŭ apare ca crima cea maĭ frequentă în graniţa slavono-banatică, spoliarea în graniţa urbeĭ-caroline şi bănată. Cea maĭ mare demoralisare se ţice, că arŭ esista între secuiĭ ceĭ avuţi aĭ regimentuluĭ alŭ 2-lea şi alŭ Haromseculuĭ.

În fine maĭ adaugemŭ caracterisarea făcută de principele de Sachsen-Hilburghausen în întroducerea sa la istoria graniţeĭ Urbeĭ-caroline şi-a Varaşdinuluĭ, şi carea, deşi privesce numaĭ acésta parte a graniţeĭ, totuşĭ se potrivesce în multe privinţe fórte bine cu caracterulŭ tuturorŭ grăniţerilorŭ, deşi timpulŭ a maĭ pututŭ să maĭ modereze unele colorĭ prea drastice, fără însă de a sterge cu totulŭ colorile eĭ fundamentale.

„Pretutindenea, aşa se esprimă principele binemeritatŭ pentru graniţă, amŭ vĕdutŭ unŭ poporŭ resboinicŭ şi eroicŭ, fiiĭ natureĭ, durĭ şi nelinşĭ de cultura modernă, carĭ cu unŭ nutrimentŭ simplŭ şi miserŭ crescŭ sub muncă şi fatigiĭ ca adevĕrate figurĭ înalte ale primuluĭ genŭ omenescŭ, musculoşĭ şi tarĭ ca stejariĭ codruluĭ, fără îngrijire şi fără cultură; bunĭ la inimă şi selbatecĭ, apoĭ pre lângă aceea superstiţioşĭ

şi plini de sentimente entusiastice pentru onorulŭ militarŭ, dedaţi cu pericolele bătăliilorŭ şi doritori de prădĭ, ca preţŭ adesea eluptatŭ pentru vitejia şi îndrăsnéla lorŭ, cunoscêndŭ puţine trebuinţe şi astfelŭ cu puţină sciinţă şi judecată; pentru aceea însă nestricaţi prin molficiune şi prin gustări rafinate, aderenţi nestrămutaverĭ pentru datinile şi obiceiurile lorŭ vechĭ naţionale, şi prin acestea strinsŭ legaţi de patria lorŭ, fidelĭ în vorbele lorŭ, dar pentru aceea fórte jaluşi la împlinirea promisiunilorŭ făcute, crescuţi prin frea lorŭ la o viéţă animósă şi eroică, deveniţi însă prin apăsări şi persecutări la suspiţiuni şi renitenţă, capabilĭ de fidelitatea şi devotamentulŭ celŭ maĭ sfântŭ şi totuşi dedaţi prin aţiţarea din adinsŭ a poterilorŭ lorŭ la obstinaţiune turbulentă până chiarŭ şi la revoltă formală".

În fine maĭ aflămŭ ca adnexŭ la capĕtulŭ opuluĭ din cestiune o consemnare a prenumeranţilorŭ la acestŭ opŭ, ear din mulţimea acestorŭ prenumeranţi dămŭ numaĭ de următórele nume române; ş. a. dniĭ *Carpŭ,* supratenente la reg. alŭ 2-lea secuescŭ; *Dragollovich Ioh. de,* maiorŭ c. r. şi adjutantŭ generalŭ la comanda generală a Urbeĭ-caroliane şi a Varasdinuluĭ; *Föva Ioh.* cornetŭ la reg. val. illir. *Milla Nic.* cornetŭ la acelaşĭ reg. *Negry Ioh.* cornetŭ la batalionulŭ ciaichistilorŭ; *Perech Atanasie,* locotenentŭ la reg. val. illiricŭ; *Stoika de Hatzeg,* protopresbiterŭ în reg. val. illiricŭ; *Tapavicza Stef.* căpitanŭ în bat. ciaichistilorŭ şi *Terian Ioh.* locotenente la reg. valah-illiricŭ. *P. Broşténŭ.*

BABA DOCHIA.

I.

Serbătóre păgână română.

Ḑiua *Babeĭ Dochieĭ* e în 1 Marţiŭ vechiŭ. *Babele* séŭ „ḑilele babelorŭ" sûntŭ 12 ḑile, ce urmézĕ.

În ḑilele acoste timpulŭ se schimbă, acuşĭ e sóre, acuşĭ ninge şi acuşĭ plóuă. De multeorĭ ḑilele schimbătóre ţînŭ şi peste 12

ḑile, ba adeseorĭ trecŭ şi în Prierŭ (Aprilie) şi acele ce sûntŭ peste 12 ḑile se numescŭ *ḑilele împrumutate* séŭ *împrumutărĭ*.

În 1 Marţiŭ nu se lucră, pentruca să se domoléscă mânia Babeĭ Dochieĭ şi frigulŭ de primăvară să nu facă pagubă în câmpurĭ[1]).

II

Mitulŭ despre Baba Dochia[2]).

Baba Dochia a avutŭ unŭ feciorŭ[3]), carele s'a însuratŭ şi baba Dochia a trăitŭ reŭ cu nora sa, eară feciorulŭ nu-şi putea apĕra muierea de ea.

Baba Dochia odată a datŭ noreĭ sale lână négră (laiă) şi a mânat'o la rîŭ, ca să o spele şi să o aducă albă, căcĭ altcum nu va fi bine de ea. Baba Dochia în totŭ modulŭ necăjia pe nora sa.

Nora s'a dusŭ la rîŭ şi a spălatŭ lâna pănă i s'aŭ belitŭ degetele şi a cursŭ sânge din ele de a roşitŭ apa, şi lâna totuşĭ a remasŭ négră şi nora a începutŭ atuncĭ a plânge.

Christosŭ s'a făcutŭ atuncĭ omŭ şi cu Sân-Petru s'a scoborîtŭ la rîŭ şi a întrebat'o: „De ce plângĭ?“ eară ea i-a spusŭ totŭ necazulŭ eĭ cu sócră sa. Christosŭ i-a ḑisŭ, ca să spele lâna, a mângâiat'o şi binecuvêntat'o şi i-a datŭ o chită (chituşŭ) de florĭ de micşea şi de cocoşeĭ, pritindu-i, că décă ajunge acasă să deie florĭ şi sócreĭ sale.

Nora şi-a pusŭ florile la urechiă, a maĭ spălatŭ pănă-ce a înmurgitŭ, apoĭ şi-a încărcatŭ lâna pe capŭ şi a pornitŭ acasă cu voia bună şi când a descărcatŭ lâna, a fostŭ albă şi s'a bucuratŭ.

Baba Dochia, când a vĕḑutŭ, că lâna e albă s'a miratŭ, dar eară s'a mâniatŭ, pentrucă nu póte să-ĭ bage de vină, — şi când a vĕḑutŭ, că nora are florĭ la urechiă, a ocărît'o şi a ḑisŭ, că le-a căpĕtatŭ dela drăguţŭ. Nora i-a rĕspunsŭ că le-a căpĕtatŭ dela Mărţişorŭ şi i-a datŭ şi eĭ florĭ, eară baba Dochia a începutŭ să'şĭ bată jocŭ de Mărţişorŭ.

Baba Dochia vĕḑêndŭ florile s'a socotitŭ ca să mérgă cu oile şi caprele la munte la păşune şi, creḑêndŭ că e primăvară, a poruncitŭ

---

[1]) Prelucratŭ după culegerile dela DD. Georgiŭ Pocreanŭ, preotŭ în Reşiţa; Ilia Gana, învĕţ. în Răcăşdia; şi Iuonŭ Orza, învĕţ. în Ciclova-română.

[2]) Mitulŭ e prelucratŭ după culegerile dela DD. Ilia Gana, învĕţătorŭ în Răcăşdia; Constantinŭ Ungurianŭ învĕţătorŭ în Sasca montană; Ioanŭ Orza, învĕţătorŭ în Ciclova-română; Iacobŭ Ocianŭ, învĕţăt. în Petrilova; Georgiŭ Pocreanŭ, preotŭ în Reşiţa; Georgiŭ Rugaciŭ, castelanŭ şi N. Apostoleseu, teol. în Oraviţa. Arth. Schott, Walachische Mährchen p. 113.

[3]) Numele feciorulŭĭ la Orza e *Dragobete*, la Rugaciŭ e *Nicodimŭ*, la Pocreanŭ e *Dragomirŭ*.

fecioruluĭ sĕŭ ca să pregătéscă bădăniele şi găletele şi i-a ḑisŭ: „Haidaţĭ la munte, că a înfloritŭ păşunea! Tu să-ţĭ iaĭ fluerulŭ şi să sufli în elŭ, eară eŭ voiŭ juca!“ Feciorulŭ 'i rĕspunse că abea a trecutŭ Făurarŭ, apoĭ maĭ este şi Mărţişorŭ şi o parte din Prierŭ şi să nu grăbéscă. Baba Dochia atunceĭ de noŭ a batjocoritŭ ḑicêndŭ: „Pe Făurarŭ 'lŭ tragŭ prin găunarŭ, pe Mărţişorŭ prin ciurişorŭ!“ Şi a luatŭ pe sine 12 cojóce şi a plecatŭ cu feciorulŭ la munte.

A plecatŭ cu sóre şi după ce aŭ ajunsŭ la munte a începutŭ a ploua şi ninge şi acuşĭ eară a fi sóre şi acuşĭ a înghiăţa, şi udându-se cojoculŭ desupra a înghiăţatŭ şi s'a îngreunatŭ şi Baba Dochia l'a aruncatŭ pe tufe şi s'a dusŭ totŭ maĭ susŭ pe munte după capre şi după oĭ, pentrucă căuta iarbă, şi Baba Dochia a aruncatŭ în tótă ḑiua câte unŭ cojocŭ până le-a aruncatŭ tóte.

Feciorulŭ Babeĭ Dochieĭ a înghe̦ţatŭ pe munte şi i s'a făcutŭ sloiŭ pe gură şi pe barbă, dar Baba Dochia nu a băgatŭ de samă, ci i-a strigatŭ: „Eŭ nu maĭ potŭ de frigŭ şi tu totŭ ḑicĭ în flueraşŭ!“

Atunceĭ i s'a arătatŭ Mărţişorŭ şi a întrebat'o în batjocură: „Cum 'ţĭ place primăvara şi de ce nu jocĭ la fluerulŭ feciorului, că nicĭ noreĭ nu i-a fostŭ frigŭ să spele lână tótă ḑiua la rîu!“

Mărţişorulŭ a peritŭ, eară Baba Dochia şi feciorulŭ eĭ aŭ înghe̦ţatŭ cu tóte oile şi caprele susŭ pe munte, şi pe urmă s'aŭ impetritŭ.

Baba Dochia cu feciorulŭ, oile şi caprele şi aḑĭ se vĕḑŭ împetriţĭ pe muntele Semenicŭ. Şi la picióre̦le Babeĭ Dochieĭ s'a făcutŭ unŭ isvorŭ, din care curge apă.

Mărţişorulŭ a omorîtŭ pe Baba Dochia, pentrucă l'a batjocoritŭ, dar nu putea să o omóră, décă nu avea ḑile destule, însă a luatŭ şi împrumutate.[4])

III.

Esplicărĭ şi comparărĭ cu mitologia romană vechiă.

Numele Dochia s'a adusŭ în legătură cu numele Dacia; dar din rĕtăcire, pentrucă Dochia nu e alta decâtŭ numele scurtatŭ al sânteĭ Eudochieĭ, carea în biserica orientală se serbéză în 1 Marţiŭ după călindarulŭ vechiŭ, — şi numele Dochia la femeile române fórte adeseorĭ e unŭ nume de botezŭ. Cuvêntulŭ grecŭ Eudochia maĭântĕiŭ s'a aflatŭ în testamentulŭ noŭ şi însémnă plăcere.

---

[4]) Acésta serbătóre păgână şi mitŭ le-amŭ comunicatŭ în Familia din 1872 Nr. 31. Fiindŭ materia de mare însemnătate mitologică, amŭ făcutŭ studiŭ asupra eĭ şi cu comentarulŭ ce urméză sub III, amŭ cetit'o în limba maghiară în şedinţa din 15 Febr. 1890 a societăţiĭ etnografice a Ungarieĭ.

Poporulŭ românŭ şi anume muierile agronomilorŭ pe Baba Dochia o serbéză tocmaĭ în 1 Marţiŭ vechiŭ, ca frigulŭ să nu vateme sĕmĕnăturile câmpuluĭ. Din acésta se vede, că Baba Dochia represintă frigulŭ şi că puterea eĭ e cu înfluinţă şi asupra timpuluĭ de primăvară; pentru acésta Baba Dochia se póte înşira între spiritele rele séŭ ḑînele de frigŭ şi de agricultură.

Numele vechiŭ alŭ eĭ s'a perdutŭ şi cultulŭ păgânŭ poporalŭ figureĭ vechie a imprumutatŭ numele uneĭ sânte creştine.

Miturile, ce se referŭ la ḑeiĭ păgâniĭ vechĭ, şi datinele ce se referŭ la serbătorile păgâne vechĭ, de regulă se répresintă şi respective se ţînŭ şi acuma în acelŭ timpŭ, în care s'aŭ ţînutŭ în cultulŭ păgânŭ vechiŭ, dar în urma influinţii religiunii creştine, timpulŭ, ce corespunde ḑileĭ sĕrbătoriĭ vechĭ, s'a adusŭ adeseorĭ în legătură cu numele şi ḑiua sântuluĭ séŭ serbătórea crestină, ce e totŭ în acelŭ timpŭ; casualminte sântulŭ creştinŭ s'a străformatŭ în figura mitologică vechiă, precum în casulŭ de faţă din Sânta-Eudochia s'a făcutŭ ḑîna păgână Dochia.

La poporulŭ românŭ acesta nu e uniculŭ casŭ; dar aşa e acésta la totŭ poporulŭ, carele din mitologia sa vechiă păgână a susţînutŭ încă figurĭ de ḑeĭ şi datine de sĕrbătorĭ.

După aceste premiterĭ e de lipsă de a cerceta personificaţiunile şi elementele cultuluĭ păgânŭ, ce vinŭ înainte în mitulŭ Babeĭ Dochieĭ, şi a le aseměna cu mitologia vechiă romană şi în şirulŭ primŭ pe: *Mărţişorŭ.*

Nora Babeĭ Dochieĭ a ḑisŭ, că ea florile le-a căpĕtatŭ dela Mărţişorŭ, eară Baba Dochia a grăitŭ cuvinte de batjocură asupra luĭ Mărţişorŭ; maĭ departe, Mărţişorŭ s'a arătatŭ Babeĭ Dochieĭ şi a mustrat'o şi bătjocorit'o pentru nora sa. Aceste împrejurărĭ dovedescŭ, că Baba Dochia şi Mărţişorŭ staŭ în posiţiunĭ contrare.

Luna luĭ Marţiŭ la poporulŭ românŭ se numesce acuşĭ Martie acuşĭ Mărţişorŭ. În numele Mărţişorŭ, silaba *şorŭ* e suficsŭ de diminutivŭ şi pentru acésta Mărţişorŭ însémnă Marţiŭ celŭ micŭ şi în acestŭ modŭ vedemŭ, că Mărţişorŭ e Marţiŭ celŭ tinĕrŭ şi că represintă pe ḑeulŭ Mars şi luna Martius.

Mars (Marte), ca ḑeulŭ celŭ maĭ vechiŭ italicŭ şi naţionalŭ romanŭ (vechiŭ), a fostŭ ḑeulŭ puterii creatóre a natureĭ şi a primăvereĭ, — şi pentru acésta la romaniĭ vechĭ şi la popórele înrudite luna ḑeuluĭ Mars a fostŭ luna luĭ Martius, purcésă dela numele luĭ, şi luna acésta a fostŭ începutulŭ naturalŭ alŭ anuluĭ. Mars ca unŭ ḑeŭ, ce în totŭ anulŭ se reîntórce — cu referinţă la

natură — s'a serbatŭ în ḑiua primă a luneĭ luĭ Martius; atunceĭ s'a începutŭ primăvara şi anulŭ noŭ, şi deşi maĭ târḑiŭ începutulŭ anuluĭ s'a pusŭ pe 1 Ianuariŭ, — totuşĭ serbătórea vechiă a luĭ Mars şi datinele referitóre la 1 Marţiŭ partea cea maĭ mare şi pentru totŭdéuna aŭ remasŭ în legătură cu ḑiua primă a luĭ Marţiŭ. Din aseménare se vede, că Mărţişorŭ e Mars celŭ tênerŭ şi adecă representantulŭ primăvereĭ şi al natureĭ înnoitóre.

Acum să cercetămŭ, că nora Babeĭ Dochieĭ pe cine represintă?

Numele noreĭ în mitŭ nu vine înainte, — dar şi acésta, carea s'a dusŭ la rîŭ să spele lână, carea fiindŭ la rîŭ dela Christosŭ a căpĕtatŭ chituşŭ de florĭ, şi pe carea sócra sa a suspiţionat'o pentrucă a respunsŭ, că florile le-a căpĕtatŭ dela Mărţişorŭ — asemene e figură mitologică, şi ea, propriaminte nu cu Christosŭ, ci cu Mărţişorŭ stă în relaţiune.

Mitologia romană vechiă în privinţa acésta ne va da deslușirĭ.

Serbătórea Mamuralia în Roma s'a ţînutŭ în luna luĭ Martius înainte de ḑiua luneĭ pline a anuluĭ noŭ şi în acésta ḑi fetele poporuluĭ asemene aŭ sĕrbatŭ şi pe Anna Perenna, carea s'a iubitŭ cu junele Mars alŭ anuluĭ noŭ (L. Preller Röm. Mythol. Berlin 1865 pag. 316).

Ovidiŭ (Fast. Libr. III. 523) ni povestesce, că serbătórea veselă a Anneĭ Perenneĭ aŭ ţînut'o în Idulŭ luĭ Martiu, adecă în 15 Marţiŭ în Dumbrava ḑineĭ, ce a fostŭ la riulŭ Tiber. Anna Perenna în Lavinium s'a serbatŭ la riulŭ Numiciŭ şi anume în luna luĭ Martiu, când isvórele începŭ de noŭ a curge şi rîurile se împlu [5]).

Numele şi fiinţa Anneĭ Perenneĭ s'a esplicatŭ în felurite moduriĭ, — dar abatêndu-ne dela diferitele părerĭ, Preller (p. 306.) acuşĭ crede că Anna purcede din cuvintele grecescĭ *ene* (bĕtrânŭ) şi *nea* (nouă) şi însémnă luna nóuă şi luna vechiă, acuşĭ însă concede că Anna însémnă *amnis perennis* séŭ rîu în vecĭ curgĕtorŭ.

Me alăturŭ la esplicarea din urmă, dar eŭ numele *„Anna“* 'lŭ deducŭ din cuvintele celtice *an* şi *ean* ce însémnă apă şi rîŭ. *Anio* şi *Anien* (en e sufixŭ de diminutivŭ celticŭ) a fostŭ numele unuĭ părĕŭ, ce nu departe în nordulŭ Romeĭ a cursŭ în Tiber, şi pentru acésta: Anna însémnă: apă, riŭ; în numele Perenna, enna e tocmaĭ Anna, éră *per* purcede din *bar* ce insémnă délŭ şi astfelŭ

[5]) Dar asemene sĕrbătóre a fostŭ şi în Athena. L. Preller griech. Myth. I. 616 ni spune: La începutulŭ primăvereĭ adecă în luna Anthesterion (Febr.) aŭ fostŭ Eleusinele micĭ şi aceste s'aŭ ţinutŭ în suburbiulŭ Agrae la riulŭ Glissos când riulŭ acesta a cursŭ deplinŭ şi primele florĭ aŭ înfloritŭ.

numele Anna Perenna e reduplicatŭ [6]). Pentru acésta Anna Perenna e personificaţiunea apeĭ, a isvoruluĭ, a riuluĭ şi ca acésta e amoreza luĭ Mars, a puteriĭ creatóre a natureĭ.

Dar în societatea mitologică vedemŭ şi pe Christosŭ.

Zeus şi Iupiter încă aŭ umblatŭ între ómenĭ, şi peutru acésta în miturile purcese dela grecĭ şi dela romanĭ şi susţinute şi aḑĭ la unele popóre, în locŭlŭ luĭ Zeus şi Iupiter se înfăţişézĕ Christosŭ, dar se înfăţişézĕ şi în feliurite poveştĭ poporale.

În mitulŭ despre Baba Dochia, Christosŭ s'a dusŭ la părĕŭ şi aci noreĭ i-a datŭ chitusŭ de florĭ, dar nora a ḑisŭ sócreĭ că florile i le-a datŭ Mărţişorŭ, şi şi atâta e destulŭ pentru de a vedé că aci Christosŭ a substituitŭ pe Mărţişorŭ.

Arthur Schott (Walachische Mährchen 1845 p. 117) comunică unŭ asemenea mitŭ, — dar în locŭ de Mărţişorŭ înaintea Babeĭ Dochieĭ s'a arătatŭ *„Primăvara“*, eară din aceste e invederatŭ, că Mărţişorŭ, Christosŭ şi Primăvară ducŭ totŭ aceeaşĭ rolă; eh! şi Christosŭ are o serbătóre mare maĭ de multeorĭ în luna luĭ Marţiŭ în primăvară. Representarea luĭ Christosŭ în mitŭ s'a întêmplatŭ pentru aceea, pentrucă creştinulŭ de aḑĭ pentru o faptă de minune, adecă pentrŭ strămutarea lâneĭ negre în lână albă, pe Marţişorŭ nu l'a maĭ aflatŭ capabilŭ; şi astfelŭ Christosŭ în mitulŭ presinte nu represintă pe Zeus şi Jupiter ci pe ḑeulŭ Mars [7]).

Rola de frunte în mitŭ o are Baba Dochia. Baba Dochia, când a vĕḑutŭ florile de primăvară, a creḑutŭ, că e şi primăvară şi s'a pregătitŭ să plece; pentru acésta a luatŭ pe sine 12 cojóce şi s'a dusŭ la munte. A trebuitŭ să se ducă pentrucă ea a representatŭ anulŭ vechiŭ şi iérna, şi pentrucă a venitŭ primăvara.

Ce se atinge de figura Babeĭ Dochieĭ, eĭ asemene aflămŭ şi în mitologia vechiă romană. În ḑiua înainte de Idulŭ luĭ Marţiŭ séŭ de 15 Marţiŭ a fostŭ sĕrbătórea Mamuralia, ḑiua sânţită întru reverinţa luĭ Mamurius Veturius.

In acésta ḑi în Roma aŭ condusŭ pe unŭ omŭ îmbrăcatŭ în peĭ, şi pe care l'aŭ chiematŭ Mamurius Veturius, l'aŭ condusŭ prin

---

[6]) Totŭ din cuvintele celtice *an* şi *ean* purcedŭ şi numele riurilorŭ următóre: Aenus séŭ Oenus (aḑĭ Inn); Anisus aḑĭ Ens. Câteva şi din numele riurilorŭ de aḑĭ. Ain părĕŭ purcede din muntele Jura şi curge în Rhona. Ahna séŭ Ane părĕŭ curge în Fulda. An séŭ Aeng e riŭ în Burmah britanică şi curge din délulŭ Arakan Yoim. Una riŭ în Bosnia, Unna riŭ în Prusia; Ung riŭ în comitatulŭ Ung etc. Din an, ean (apă) purcedŭ în limba maghiară cuvintele: in-ni, ontani, önteni, öntözni.

[7]) Iuonŭ Orza, învĕţătorulŭ din Ciclova-română în mitulŭ, ce mi l'a predatŭ, în locŭ de Christosŭ are pe Arhangelulŭ.

orașŭ și l'aŭ bătutŭ cu nuiele albe lungi și în acestŭ modŭ l'aŭ scosŭ din orașŭ.

Preller în privința acésta face observațiunea, că „acésta datină ni aduce aminte precisŭ de îndatinata pĕfugare a ierneĭ în luna luĭ Martiu în Germania, la Slavĭ și în alte părți".

Acestŭ Mamurius Veturius nu e altulŭ decâtŭ Mars, Martius celŭ bĕtrânŭ; timpulŭ vechiŭ înainte de anulŭ noŭ, iérna bĕtrână, înainte de primăvara tinĕră.

Mars, după scriitorii latinĭ și inscripțiunĭ, a avutŭ feliurite nume: Mas, Mar, Mars, Mamers, Maurs, Mavors, Marmar și Marmor. Numele Mamurius a purcesŭ din forma Mamers; eară Veturius din latinulŭ vetus, ce însémnă: vechiŭ, bĕtrânŭ; așadară acesta a personificatŭ pe Martius celŭ bĕtrânŭ, timpulŭ vechiŭ, iérna, și deórece a venitŭ primăvara, bĕtrânulŭ Mamurius a trebuitŭ să plece din Roma.

Scriitoriĭ latinĭ nu aŭ susținutŭ părerea poporuluĭ, că unde s'a dusŭ Mamurius; dar din mitulŭ Babeĭ Dochieĭ scimŭ, că s'a dusŭ în Alpi, acolo, unde s'a retrasŭ iérna și frigulŭ! Câte peĭ a purtatŭ pe sine Mamurius Veturius, scriitoriĭ latinĭ, nu ne spunŭ, dar verisimilŭ 12, câte Baba Dochia. Și acésta o putemŭ scruta.

Acestŭ Mamurius Veturius s'a ținutŭ de acelŭ faurŭ séŭ maiestru, carele cătră ancilia (pavăză, scutŭ) căḑută din cerŭ a maĭ făcutŭ 11 asemenĭ; e acela, pe care ceĭ 12 Saliĭ, — preoțiĭ luĭ Marte, — saltândŭ cu 12 anciliĭ în procesiunea lorŭ ținută în luna luĭ Martiŭ, l'aŭ pomenitŭ în cântecele lorŭ; și cumcă ceĭ 12 saliĭ, și cele 12 anciliĭ se referŭ la anulŭ cu 12 lunĭ, organisatŭ de regele Numa, e deja constatatŭ; și pentru acésta numĕrulŭ 12 se referă la cele 12 lunĭ ale anuluĭ decursŭ. În urma acestora putemŭ cuprinde, că Dochia bĕtrână, îmbrăcată în 12 cojóce, represintă pe bĕtrânulŭ Mamurius; că cele 12 cojóce corespundŭ celorŭ 12 anciliĭ și celorŭ 12 lunĭ ale anuluĭ, și pentru acésta Baba Dochia după 1 Marțiŭ are 12 ḑile.

Ni putemŭ aduce aminte, că uneorĭ peste cele 12 ḑile sûntŭ și ḑile împrumutate. E fórte naturalŭ, căcĭ Primăvara întră maĭ curêndŭ în Roma decâtŭ în țĕrile din jurulŭ Carpaților, și deórece aci pentru climă, ḑilele de néuă, de plóiă și de vêntŭ țînŭ maĭ multŭ, — ḑilele aceste rele se numescŭ ḑîle împrumutate, — și aceste sûntŭ causa, pentru care Baba Dochia a peritŭ.

Locŭlŭ mituluĭ e muntele *Semenicŭ*, ce se află în comitatulŭ Caraș-Severinŭ. După învĕțătoriĭ Orza și Oceanŭ e unŭ munte spre Caransebeșŭ, iéră după Arthur Schott unŭ munte, ce se întinde spre

Almaș; dar acești munți nu sûntŭ decâtŭ muntele Semenicŭ, privitŭ din diferite direcțiuni.

Mitulŭ Babeĭ Dochieĭ are și alți munți. Georgiŭ Asachi (culegerĭ de poesiĭ, Iași 1844 pag. 212) ni comunică, că Baba Dochia cu 10 oĭ ale sale strămutată în pétră s'a aflatŭ și pe muntele Pionŭ din Moldova; eară Dionisiŭ Mironŭ (Columna luĭ Traianŭ 1870 Nr. 4) scie, că statua de pétră a Babeĭ Dochieĭ e pe muntele Céhlĕu. Acestŭ munte e la granița Ardéluluĭ, într'o grupă cu Pionulŭ.

Dar mitulŭ Dochieĭ, verisimilŭ are maĭ mulți astfelŭ de munți, adecă în totŭ loculŭ, unde imaginațiunea omenéscă concede, ca cineva între stâncĭ de pétră să pótă descoperi chipŭ de femeiă și turmă.

După mitŭ la piciórele Babeĭ Dochieĭ s'a deschisŭ unŭ isvorŭ. Acésta a fostŭ de lipsă să se întêmple, pentrucă primăvara s'a deschisŭ isvorulŭ înghiățatŭ, séŭ s'a țopitŭ néua.

Că fiiulŭ Babeĭ Dochieĭ cu fluera sa pe cine înfățișézĕ, o parte variantă a mituluĭ comunicatŭ de Schott, ni dă deslucire.

„Vêntulŭ a suflatŭ tare și străbătêndŭ, a ploiatŭ și ninsŭ și fiiulŭ a înghiățatŭ, dar Baba Dochia nu a observatŭ acésta ci l'a întrebatŭ: Fiiulŭ meŭ cum maĭ poțĭ fluera acuma, când eŭ de frigŭ maĭ amŭ amurțitŭ.... mamă sa adecă suflarea de vêntŭ a crecĭut'o de glasulŭ fluereĭ.“ Prin acésta amŭ descoperitŭ causa, că pentruce a mersŭ și fiiulŭ cu mama sa la munte? Iérna a dusŭ cu sine și vêntulŭ.

Nora Babeĭ Dochieĭ a remasŭ acasă, nu s'a dusŭ la munte. Nicĭ a pututŭ să mérgă părĕulŭ — Anna Perenna. Prin multă spălătură s'a belitŭ pelea de pe degetele noreĭ și a cursŭ sânge; ghiața -- pelea părĕuluĭ, a pornitŭ, a cursŭ apa Anneĭ Perenneĭ.

Lâna négră e simbolulŭ ierneĭ, alŭ întunereculuĭ, dar după multă spălătură s'a strămutatŭ în lână albă; eară colórea albă e simbolulŭ luminеĭ. Primăvara a învinsŭ asupra ierneĭ și Christosŭ, carele a întratŭ în mitŭ ca representantele luminеĭ, pentru ca lâna négră să o strămute în albă[8]). De arŭ învinge lumina în totŭ loculŭ!

Dr. *At. Marienescu.*

[8]) Simeonŭ Mangiuca făcêndŭ studiŭ asupra mituluĭ, ce l'amŭ comunicatŭ în Nr. 14 alŭ „Familieĭ“ din 1874 pe Baba Dochia o ține de „Terra Matĕră“.

ÎNTEMEIEREA PSICHOLOGICĂ A ACTELORŬ ELEMENTARE ALE GÂNDIRIĬ ÎN MARGINILE LEGILORŬ HERBARTIANE DE ASOCIARE ŞI REPRODUCERE.

(Monografiă psichologică).

O privire aruncată în fugă asupra moduluĭ, în care Psichologiile empirice tractează activităţile întelectuluĭ, e de ajunsŭ pentru a observa legătura laxă ce există între capitlulŭ despre intelectŭ şi celŭ despre mechanica ideilorŭ. Cetitorulŭ, care a isbutitŭ să facă studiulŭ legilorŭ despre asociarea şi reproducerea ideilorŭ, precum şi a fenomenelorŭ mechanice derivate din ele şi cércă a trece la studiulŭ fenomenelorŭ intelectuluĭ, simţesce fără voiă, că firulŭ sistemeĭ apare de odată ruptŭ. Cetitorulŭ nu-lŭ póte reprinde, însaşĭ Psichologia nu se póte recunósce pe sine până când nu ajunge la cestiunea apercepţieĭ, unde se inducŭ apoĭ ca printr'unŭ saltŭ mortalŭ tóte distincţiunile curatŭ formale de până aci într'o unitate psichologică. Raportulŭ actelorŭ întelectuluĭ între ele, precum şi nexulŭ lorŭ cu totalitatea cugetăriĭ, nu se arată decâtŭ puţinŭ saŭ de locŭ atinse. Cu tóte că adevĕrata problemă a acestuĭ capitlŭ psichologicŭ arŭ fi, a explica modulŭ cum se nascŭ formele intelectuluĭ şi a întemeia în modŭ psichologicŭ felurile de manifestaţie ale cugetăriĭ omenescĭ, Psichologiile se mulţămescŭ la locŭlŭ acesta cu extracte maĭ multŭ saŭ maĭ puţînŭ scurte din Logicele formale, lăsândŭ tocmaĭ obiectulŭ, despre care ar trebuĭ să vorbéscă, neatinsŭ. Stândŭ în faţa acestuĭ capitlŭ numaĭ cu greŭ putemŭ suprima unŭ felŭ de simţemêntŭ de perplexitate psichologică.

Încercarea ce o facemŭ în scopulŭ de a întemeia activităţile intelectuale pe legile de asociare şi reproducere ale luĭ Herbart şi a stabili astfelŭ o organisaţie maĭ intimă între ele, nu o facemŭ în stăruinţa de a exhauria materia legată de acéstă cestiune, ci pentru a indica numaĭ modulŭ de cercetare, menitŭ ca să determine posiţia intelectuluĭ în sistema

fenomenelorŭ psichice şi să lămurésca după putinţă raportulŭ între actele intelectuluĭ şi între fenomenele mechaniceĭ psichice.

Într'o dare de samă asupra Psychologieĭ empirice*), precum tinde ea a se împămênteni la noĭ, amŭ încercatŭ între altele a cuprinde fenomenulŭ apercepţieĭ ca unŭ procesŭ de raţionare. Obiecţiunile, pe carĭ le-a întimpinatŭ darea nóstră de samă din maĭ multe părţi, ne-aŭ convinsŭ, că o examinare maĭ întensivă şi maĭ amănunţită a actelorŭ intelectuluĭ, în deosebĭ o întemeiere psichologică a acestorŭ acte, vorŭ putea să contribue a lămuri maĭ bine cestiunea apercepţieĭ.

I.

Acţiunea reciprocă între ideĭ e dată prin legile herbartiane de asociare şi reproducere. Cestiunea este a se sci, în ce chipŭ judecăţile şi noţiunile urmează a se forma după aceste legĭ. Cercămŭ înainte de tóte a examina faptulŭ psichicŭ, care condiţionézá formarea uneĭ judecăţi.

Îndată ce se deschidŭ porţile sensurilorŭ, lumea apare ca o impresie sumară nedescifrată. Copilulŭ dobândesce o icónă ştérsă, la care respunde în modŭ inconscĭŭ prin felurite emoţiunĭ şi nĕsuinţĭ, a cărorŭ existenţă se constată prin atitudinile şi gesturile luĭ.

Impresia sumară nasce o simţire chaotică, lipsită de orĭ ce discernamentŭ. Noĭ o numimŭ sensaţiune, nu fiind-că ar fi unŭ actŭ conscĭŭ, ci fiind-că din experinţă observămŭ, că dă indemnulŭ la reacţiunĭ interne, fiă şi nesciute. Sensaţiunile arŭ şi remânea în vecĭ nesciute, dacă impresiile sensuale repetate nu arŭ contribui la limpedirea lorŭ. Impresia sensuală odată repetată, legile de reproducere şi asociare întră imediatŭ în acţiune. Contopirea bunáóră a duorŭ sensaţiunĭ egale, nu trebue să ajungă cu necesitate deja acum la gradulŭ de claritate indispensabilŭ pentru ca să pótă atinge nivelulŭ conscĭinţeĭ şi să devină unŭ productŭ psichicŭ capabilŭ de reproducere. Adausurile necontenite de impresiĭ nouĭ urmézá

*) Publicată în „Românische Revue“ anulŭ III. fascic. X—XI.

însă a lumina zarea conscienței împrăștiindu succesivu ceața, ce învăluia conținutulu psichicu în diminéța conscienței. Într'unu momentu datu acțiunea reciprocă n'are trebuință decâtu de unu anumitu adausu noŭ de împresii sensuale, pentru ca contopirea unei sensațiuni de noŭ relevate să nu mai remână pe scara claritățiĭ sub nivelulu conscienței. La o epocă indeterminabilă a vieții omenesci, care variază dela individu la individu, se întêmplă, că o sensațiune parțială, fortificată de ajunsu, isbutesce a se emancipa din amurgulu sensațiunei sumare sub forma mai hotărîtă a unei percepțiuni. Adausurile neîntrerupte de împresii sensuale închiagă forme din ce în ce mai lămurite. Prin contopiri acțiunea reciprocă croiesce conturele mai luminóse, ear prin întunecări punctele obscure, născêndu óre-cum întêiulu desemnu alu unei consciințĭ actuale. Găsimu o aseměnare în formarea primelorŭ celule embrionale, cari înfățișéză ochiuluĭ nostru fisicu unu fenomenu analogu în massa uniformă a gălbinușuluĭ, precum sensațiunile șterse devinu înaintea ochiuluĭ nostru psichicu percepțiĭ hotărîte, constituitóre de conscințĭă. Observarea atitudinilorŭ și gesturilorŭ copiluluĭ ne dă îndemnulu a bănui sensațiuni, de cari îlu vedemu agitatu, fără ca mai târdiu să-și pótă aduce aminte că le-a avutu cândva, cari sensațiuni prin urmare, n'au pututu atinge la nascerea lorŭ nivelulu conscienței, pentru ca o eventuală reproducere să le pótă presenta mai târdiu ca ceva de mai nainte sciutu. Conscința nóstră potențială nu e constituită numai din percepțiĭ odată avute și acum întunecate, ci și din sensațiuni, cari n'au isbutitu a deveni nicĭ odată sciute. Ele lucréză însă ca puteri latente asemenea celorŭ dintâiu, cari la nascerea lorŭ au atinsu conscința, pentru a fi apoi ear reprimate și a se reproduce la o ocasie dată ca o achisiție de mai nainte avută. În ele găsimu esplicațiunea faptuluĭ psichologicu, că anumite percepții ale vieții ulterióre aparu favorisate în modu deosebitu, pe când alte deprinderi nu găsescu decâtu o slabă pregătire spirituală. Multe impresii găsescu în noi adeseorĭ ajutóre de

înțelegere, despre cari nu sûntemŭ în stare să ne dămŭ samă, că le-amŭ fi câștigatŭ vre-odată.

În urma celorŭ de până aci vomŭ fixa înțelesulŭ percepțiuneĭ ca alŭ uneĭ sensațiuni înălțate la nivelulŭ consciinței.*)

Acéstă înălțare nu e posibilă, sensațiunea însaș nu póte deveni percepție, adecă unŭ faptŭ alŭ consciinței și printr'însa alŭ memorieĭ, decâtŭ după ce a întratŭ în acțiune reciprocă cu percepțiuni anterióre orĭ și numaĭ cu sensațiuni, despre a cărorŭ achisițiune trecută nu sûntemŭ în stare să ne dămŭ samă. Înlăuntrulŭ acesteĭ acțiuni împrumutate orĭ-ce contopire înalță claritatea sensațiuneĭ, care vine a se contopi. În lupta eĭ pentru claritate ea reprimă în acelaș timpŭ alte contopirĭ maĭ multŭ saŭ maĭ puținŭ fortificate, punêndu-se în oposițiă conscià cu acestea. Fără contopire și întunecare simultană nu e cu putință să se desfacă în modŭ conscĭŭ unŭ elementŭ de sensațiune de cătră celalaltŭ și acésta într'unŭ stadiŭ de evoluțiune alŭ consciinței orĭ câtŭ de timpuriŭ. Fiă impresia senzuală orĭ câtŭ de puternică orĭ violentă, ea remâne înconscià câtŭ timpŭ nu dobândesce din lăuntru fortificărĭ, carĭ să o pună în posiție de a altera într'unŭ chipŭ óre-care consciința actuală domnitóre.

*) Raportulŭ între sensațiune și percepțiune a fostŭ și este obiectulŭ cercetărilorŭ multorŭ psichologĭ, fără a fi ajunsŭ până astădĭ la o stabilire definitivă. Amŭ expusŭ felulŭ nostru de a-lŭ cuprinde, nu pentru a încerca o teoriă, ci pentru a fi înțeleș asupra întrebuințărĭ cuvintelorŭ. Simțirile saŭ sensațiunile potŭ să fiă și neclare; ceea-ce însă amŭ perceputŭ saŭ pricepŭtŭ nu póte fi obscur. Acesta este, credemŭ, înțelesulŭ graiuluĭ obicinuitŭ. Lucrulŭ, despre care amŭ o sensațiune saŭ pe care l-amŭ simțitŭ, nu trebue neapăratŭ să fiă clarŭ cuprinsŭ. Ḍicŭ maĭ virtosŭ că simțescŭ ceva, când nu sciŭ bine, ce. De altă parte o percepere saŭ pricepere, care ar fi obscură, nu se póte numi percepere. Sub *sensațiune* vomŭ înțelege așadară unŭ resultatŭ psichicŭ alŭ acțiuneĭ reciproce între conținutulŭ nostru potențialŭ și între o afecțiune din afară, resultatŭ, care a remasŭ sub nivelulŭ consciinței actuale. Caracteristica eĭ e numaĭ tonulŭ subiectivŭ. Acelaș resultatŭ psichicŭ înălțatŭ la nivelulŭ consciinței actuale, îlŭ numimŭ *percepțiune* și adecă *externă*. Semnulŭ eĭ distinctivŭ este unŭ conținutŭ clarŭ, obiectivŭ. Maĭ ḍicemŭ *percepțiune internă* (ca procesŭ *reflecțiune* saŭ *percepere internă*), dacă ea e resultatulŭ *consciiĭ* alŭ acțiuneĭ împrumutate între acelaș conținutŭ potențialŭ și între unulŭ deja reprodusŭ în consciința actuală. Amintimŭ lucrarea prețiósă din punctŭ de vedere istoricŭ și criticŭ de Goswin K. Uphues, „Wahrnehmung und Empfindung“ Lipsca. Duncker și Humblot 1888.

Stăruimŭ a nu pierde din vedere, că lucrulŭ de care devenimŭ conscii într'unŭ momentŭ datŭ, este totdeuna o relaţiune, unŭ raportŭ. Acésta resultă chiar din chipulŭ nostrŭ de a deveni conscii, ceea ce se întêmplă prin mijlocirea contopireĭ şi întunecăriĭ. Dacă întregŭ câmpulŭ consciinţeĭ nu arŭ fi decâtŭ o singură contopire continuativă, fără cea mai mică diferinţă de claritate, noĭ n'amŭ avea consciinţă, fiă că contopirea arŭ dobândi prin fortificări repetite unŭ gradŭ de claritate orĭ câtŭ de mare.*) Consciinţa ar lipsi ca şi cândŭ acelŭ câmpŭ arŭ înfăţişa unŭ complexŭ cu desevêrşire întunecatŭ. Dacă întréga lume nu ni s'ar înfăţişa decâtŭ în o singură nuanţă de colóre, din care n'arŭ putea să resulte decâtŭ o singură contopire orĭ de câte orĭ clipimŭ în afară, lumea nu arŭ avea pentru noĭ nicĭ o colóre, fiindcă ni-ar lipsi consciinţa aceleĭ *deosebiri*, pe care o numimŭ colóre. O contopire fără întunecare simultană nu duce la nimicŭ consciŭ. Din acestea resultă, că consciinţa nóstră nu e condiţionată într'unŭ momentŭ datŭ numaĭ prin contopire orĭ numaĭ prin întunecare, ci totdéuna prin amêndóue. Chiar şi esistenţa nu ni-o putemŭ representa decâtŭ suprimându gândulŭ despre neexistenţă. Orĭ ce faptŭ alŭ consciinţeĭ, orĭ ce representare, nu este decâtŭ unŭ raportŭ saŭ o relaţiune de ideĭ şi acésta tocmaĭ din causa condiţiunilorŭ psichice, sub care se nasce consciinţa. Ceea-ce e absolutŭ simplu, e nerepresentabilŭ.

Ne punemŭ acumŭ întrebarea: În ce chipŭ şi sub carĭ condiţiunĭ se va fi realisându opoziţia între unŭ subiectŭ şi unŭ predicatŭ, în orĭ care stadiŭ de evoluţiă alŭ consciinţeĭ? Cu alte cuvinte, carĭ sûntŭ condiţiunile psichologice dela carĭ atârnă ivirea conscie a uneĭ judecăţĭ, fiă acésta orĭ câtŭ de primitivă saŭ originală?

Amŭ arătatŭ, că nu există tréptă de desvălire a uneĭ consciinţĭ existente în realitate, la care sensaţiunea născută la

*) Amintimŭ legea relativităţiĭ de Bain. În înţelesulŭ luĭ Hobbes şi Stuart Mill contopirea nu arŭ avea nicĭ să se repeteze, căcĭ orĭ-ce repetiţie presupune unŭ momentŭ de întrerupere, care arŭ face ca contopirea să devină conscie. Vedĭ Logica luĭ Mill (Schiel) Ed. 4 pag. 123 în observare.

îndemnulŭ uneĭ impresiĭ din afară să nu găséscă unŭ fondŭ óre-care de consciinţă potenţială, ce trebue neapĕratŭ să fiă resuscitatŭ, dacă sensaţiunea e menită să devie percepţiune, adecă să atingă nivelulŭ consciinţeĭ actuale. E sigurŭ, că o afecţiune exterióră nu póte deveni conscĭă fără ca o reproducere provocată, fiă prin egalitate orĭ simultaneitate, să concurgă cu elemente fortificătóre la nascerea nouluĭ faptŭ de consciinţă. Afecţiunea orĭ câtŭ de intensivă într'unŭ astfelŭ de casŭ arŭ remânea neobservată. Ea póte remânea neobservată şi în casulŭ, când reproducţia deşi existentă, e prea slabă pentru ca din acţiunea reciprocă între ea şi nóua afecţiune să pótă resulta unŭ productŭ destulŭ de conscĭŭ. De interesŭ pentru cercetarea nóstră este numaĭ casulŭ celŭ dintâiŭ, când o impresie sensuală duce la perceperea unuĭ raportŭ clarŭ, saŭ când faptulŭ consciinţeĭ este o judecată, deşi primitivă în formă dar destulŭ de hotărîtă.

Stefanŭ Velovanŭ.

LUCRULŬ DE MÂNĂ ÎN ŞCÓLE.

II.

Dintre tóte înclinările naturale, ce le observămŭ la omŭ, plăcerea de a se ocupa cu mânile este dóră cea maĭ însemnată. Acéstă plăcere 'şĭ şi are scopulŭ sĕu naturalŭ şi realŭ în trebuinţele vieţiĭ luĭ. *Omulŭ e destinatŭ pentru lucru.* Însuşĭ Creatorulŭ a ḑisŭ lui Adamŭ: „Întru sudórea feţiĭ tale vei mânca pânea ta!“ De aci urmarea, că Dumneḑeŭ a săditŭ în inima omuluĭ acea *plăcere* de lucru atâtŭ de pronunţată.

Şcóla e chemată a cultiva acéstă plăcere de lucru, ear nu a o lăsa să se pérdă din lipsa de esercĭţiu corĕspunḑĕtorŭ, şi prin acésta a contribui însaşĭ la împuţinarea mijlócelorŭ de fericire pentru omenime.

La lucrările de mână ochiulŭ e forţatŭ a observa nu numaĭ întregulŭ saŭ celŭ multŭ părţile marĭ ale obiectelorŭ, nu numaĭ generalităţile, ci şi amĕruntele speciale ale acelora.

Prin acésta se ageresce vederea, se desvóltă atenţiune încordată, prin a căreĭ mijlocire se încopcie spiritulŭ omuluĭ cu lumea din afară într'o legătură fórte intimă; astfelŭ se nascŭ idei aperceptive clare, şi puternice şi prin acestea se desvóltă viulŭ interesŭ alŭ omuluĭ spre a studia lucrurile, de carĭ este înconjuratŭ, pentru de a le putea esploata după adevĕrata lorŭ valóre. Acestŭ interesŭ este singurulŭ mijlocŭ alŭ culturei adevĕratŭ temeinice. Acestŭ interesŭ este singurulŭ nimicitorŭ alŭ superficialităţiĭ culturei omuluĭ. În fine acestŭ interesŭ produce adevĕrata diligenţă şi stăruinţă la lucrărĭ folositóre.

Prin agerirea vedereĭ şi prin desvoltarea interesuluĭ viŭ pedagogicŭ însuşĭ spiritulŭ se ageresce şi se îmbogăţesce cu cunoscinţe de cea maĭ mare durabilitate. Căutându în ochiĭ unuia saŭ altuia, ţicemŭ adeseorĭ, că e omŭ inteligentŭ saŭ ignorantŭ etc. „Ochiĭ sûntŭ icóna sufletuluĭ“ ţice proverbiulŭ, şi acesta e unŭ adevĕrŭ neresturnabilŭ.

Dacă e aşa, atuncĭ să nu comitemŭ pĕcatulŭ de a lăsa necultivatŭ acestŭ organŭ de înaltă valóre pentru luminarea şi fericirea omuluĭ! Să cultivămŭ decĭ vederea! Acéstă cultivare se póte face, ce e dreptŭ, şi prin întuirea contemplativă a obiectelorŭ visibile, dar cu deplinŭ succesŭ se póte face numaĭ prin ocupaţiunea mânilorŭ cu lucrărĭ sistemisate şi folositóre totodată.

De unde provine óre lipsa de zelŭ la elevĭĭ scólelorŭ nóstre de aţi? De unde provine codirea şi subtragerea lorŭ dela ocupaţiunile de scólă? De unde provine lipsa de atenţiune la prelegerile de pe catedră, chiar şi atuncĭ, când profesorulŭ e pĕtrunsŭ pănă la inimă despre importanţa obiectuluĭ, ce 'lŭ predă esplicându'lŭ? Respundŭ: *Lipsesce interesulŭ ascultătorilorŭ, pentrucă le lipsesce pregătirea practică, care e singură chemată a desvolta acelŭ interesŭ şi prin elŭ atenţiune, diligenţă, stăruinţă şi iubire de lucru!*

În lipsa acestorŭ valoróse însuşirĭ, ce trebue să se înfiltreze necondiţionatŭ în sângele şi în carnea fiă-căruĭ omŭ prin scólă, elevulŭ este condusŭ chiar la fapte nemorale,

nĕzuindŭ a 'şi scăpa spiritulŭ de încordarea forţată de profesorulŭ sĕŭ. Să mai aducŭ óre casurĭ speciale pentru dovedirea acesteĭ aserţiunĭ, care s'arŭ părea a fi cutezătóre? Se póte óre presupune, cumcă arŭ esista unŭ singurŭ învĕţătorŭ séu profesorŭ, care să nu sciă, de câte felurĭ de mijlóce neiertate se folosescŭ scolariĭ, pentru de a'şĭ ascunde lenea şi neînvĕţarea lecţiilorŭ printr'unŭ rĕspunsŭ mulţămitorŭ, carele în realitate nu e alŭ lorŭ? Dar temele scripturistice, fiă în scólă, în faţa profesoruluĭ, fiă acasă, sûntŭ ele óre tóte lucrate într'adevĕrŭ de scriitorulŭ, sub alŭ căruĭ nume se presêntă ca originale?

Ce facemŭ noi însă, ca totuşi să stórcemŭ dela elevĭ interesŭ spre studiare, să-ĭ facemŭ diligenţĭ? Pe cei ce aŭ rĕspunsŭ mai bine, îĭ înălţămŭ cu laude, ear pe ceĭ ce au datŭ rĕspunsurĭ slabe, îĭ grămădimŭ cu câte şi mai câte graţiositătĭ înjositóre, carĭ de multe orĭ vatămă chiarŭ şi bunulŭ simţŭ. Dămŭ prin urmare indemnŭ elevilorŭ a se îngâmfa unĭĭ în contulŭ altora, a se duşmăni unĭĭ pe alţiĭ, a se persecuta cu felŭ de felŭ de cugete de rĕsbunare. Ba facemŭ şi mai multŭ. Dămŭ premiĭ celorŭ cu silinţă mai mare, ca şi când scopulŭ învĕţăturеĭ şi preste totŭ alŭ stăruinţeĭ la lucru şi alŭ diligenţeĭ arŭ fi acelŭ preţŭ de nimicŭ, ce l'amŭ datŭ noĭ etc. etc.

În faţa acestorŭ şi altorŭ multe neajunsurĭ, carĭ resultă din direcţiunea învĕţământuluĭ unilateralŭ de adĭ, noĭ nu ne luămŭ ostenéla a cerceta mai de-amĕnuntulŭ: nu cumva sûntemŭ de vină noĭ saŭ procedura nóstră, sau chiar însuşĭ sistemulŭ nostru de instrucţiune, căcĭ nu putemŭ da înainte în proporţie cu munca şi cu truda, ce o purtămŭ spre acestŭ scopŭ.

Mersulŭ e greoiŭ şi încetŭ, pentrucă procedura e ***nenaturală.***

Să delăturămŭ decĭ causa rĕuluĭ, ca să ne putemŭ feri de elŭ.

Prin lucrulŭ de mână îşĭ câştigă fiă-care copilŭ îndemânare generală, astfelŭ încâtŭ póte deveni aplicabilŭ la diferite

lucrări în viéţă. În modulŭ acesta se voru putea afla în timpulŭ sĕu înclinările de chiemare la fiă-care elevŭ, de unde urméză, că fiă-care se va aplica la acea specialitate de ocupaţiune, la care îlŭ chiamă talentulŭ seŭ, prin urmare nu numaĭ la specialităţi scienţifice, ci şi technice. Fiindŭ aplicaţi fiă-care la specialitatea, spre care are chiemare, va lucra cu maĭ multŭ interesŭ, cu maĭ mare sporŭ, cu maĭ abundantă productivitate.

Lucrulŭ de mână conduce tinerimea la spontaneitate, la putinţa, de a'şĭ sci afla singurŭ ocupaţiune, de a sci esecuta singurŭ orĭ-ce lucru cu deplinŭ succesŭ, fără de a avé necesitate în totŭ momentulŭ de ajutorŭ streinŭ, pe scurtŭ pune pe omŭ în posiţie a se sci conduce pe sine, independentŭ de alţiĭ.

Lucrulŭ de mână deprinde pe elevĭ la ordine, acurateţă şi curăţeniă. Cu ce contribue óre scóla de aḑĭ la cultivarea acestorŭ indispensabile însuşirĭ pentru viéţa de tóte ḑilele? Absolut cu nimicŭ, pentrucă ordinea şi curăţenia, ce se observă în scólă la cărţĭ, caĭete, condeie etc., póte fi aplicabilă numaĭ în scólă. Lucrurĭ din viéţa practică nu are scóla în programulŭ sĕŭ, prin urmare nicĭ nu póte cultiva virtuţile de maĭ sus la aceste lucrărĭ. La nicĭ o ocupaţiune nu se arată maĭ evidentŭ ordinea, esactitatea şi curăţenia precum şi necesitatea de a ţiné contŭ de ele, ca la lucrulŭ de mână.

Apoĭ gustulŭ esteticŭ şi simţulŭ de forme, carĭ tóte contribue la desvoltarea spiritului, îşĭ aŭ basa lorŭ nedisputabilă totŭ în lucrulŭ de mână.

Lucrulŭ de mână este unulŭ dintre celé maĭ puternice mijlóce, prin carĭ se promovéză şi întăresce cultura morală a tinerimeĭ ca şi a celorŭ crescuţĭ. Sciutŭ este, că numaĭ lipsa de lucru împinge pre ceĭ slabĭ de îngerŭ a face fapte neiertate; acésta e o urmare totŭ a aceleĭ împregiurărĭ, că omulŭ nu póte fi fără de lucru. Eĭ bine, nu are óre şi aci lucrulŭ de mână importanta menitiune, de a ţiné pe individŭ

lipită de ocupaţiuni plăcute şi folositóre, ne lăsându-lu prădă urmărilorŭ urîtului?

Lucrulŭ de mână ajutoră în mesură ne aseménatŭ de mare însuşi învĕţămêntului teoreticŭ scienţificŭ, pentrucă este constatatŭ că după o ocupaţiune cu mânile spiritulŭ e fórte dispusŭ la ocupaţiuni de abstracţiune. De multe ori, fără să scimŭ, ne pomenimŭ cioplindŭ cu cuţitulŭ saŭ sgărjindŭ cu altă unéltă, ce e în apropierea nóstră, lucruri chiarŭ folositóre, în momente de obosélă spirituală. Pentru a dovedi acésta ne potŭ servi de esemplu băncile din scóla, cari suntŭ ciungărite ca vaï de ele din partea elevilorŭ chiarŭ în decursulŭ prelegerilorŭ. Eată unŭ noŭ momentŭ, care ne dovedesce legătura naturală, nedeslipită, a ocupaţiunilorŭ spirituale cu cele corporale.

Fisică, chemie, geometrie, desemnŭ, — tóte obiecte de învĕţămêntŭ în scóla — îşi vorŭ afla deslegare fórte uşurătóre şi temeinică în lucrulŭ de mână. Să luămŭ pentru esemplu fisica în mai de aprópe băgare de sémă. Dacă învĕţătorulŭ va fi în stare a face aparatulŭ fisicalŭ împreună cu elevii sĕi şi după aceea va face şi esperimentulŭ corĕspundĕtorŭ totŭ la olaltă cu elevii, atunci fisica va fi unŭ obiectŭ vivificătorŭ şi folositorŭ în adevĕratulŭ înţelesŭ alŭ cuvêntului. Şi nu greşescŭ când afirmŭ, cumcă aprópe tóte aparatele fisicale, trebuincióse în scóla poporală, e în stare a le face învĕţătorulŭ singurŭ, dacă are deprinderea cuvenită în lucrulŭ de mână, şi încă chiar şi astfel de aparate, cari la prima vedere s'ar păré ca imposibile; aşa amintescŭ aicï, ca de esemplu, prisma trilaterală, pentru spectrulŭ colorilorŭ etc. etc.

Nu maï amintescŭ de uneltele trebuincióse la grădinăritŭ, care încă e obiectŭ de învĕţămêntŭ în scóle, pentrucă nu e greŭ de priceputŭ, cumcă multe lucruri necesare în viéţa omuluï este în stare a face celŭ ce şi-a însuşitŭ dibăcia mânilorŭ la timpulŭ sĕŭ prin scóla.

Să nu uitămŭ însă aicï şi de acea însemnătate a lucrului de mână, că prin elŭ se susţine echilibrulŭ între puterile

fisice şi spirituale ale omuluĭ, care echilibru e neîncungiuratŭ de lipsă pentru sănătatea şi vigórea luĭ în viéţă.

Simţimŭ până la osŭ apăsarea greutăţilorŭ vieţiĭ poporuluĭ nostru prin aceea, că i s'aŭ sporitŭ neasemĕnatŭ trebuinţele sale atâtŭ publice câtŭ şi private. Faţă cu acéstă îngreunătóre împrejurare, producţiunile sale remânêndŭ totŭ cele de maĭ înainte, 'ĭ causéză marĭ suferinţe prin nesuficienţa lorŭ. Pentru de a'şĭ puté aduce însă poporulŭ în echilibru trebuinţele cu producţiunile sale, trebue să-lŭ învĕţămŭ a lucra, pentrucă, în partea cea maĭ mare, *lipsa dibăcieĭ la lucru a provocatŭ crisa economică, care se arată a deveni din ce în ce totŭ maĭ apăsătóre pentru poporŭ.* Este decĭ óra a unspredecea, care ne forţéză a da atenţiunea cuvenită destinaţiuneĭ mânilorŭ, cultivându-le prin scólă în mĕsură proporţionată cu cultura spiritului.

Sûntŭ pré bine cunoscute urmările instrucţiuneĭ esclusivŭ teoretice scientifice din scólele de adĭ, atâtŭ din cele poporale séŭ primare câtŭ şi din cele mediĭ, pentrucă şi unele şi altele aŭ chiemarea a da tinerimeĭ cultură generală.

Din câţĭ întră în gimnasiŭ séŭ scóla reală, nu absolvéză decâtŭ pré puţinĭ. Nicĭ dintre acestia nu potŭ urma toţĭ cursurile scólelorŭ maĭ înalte, ca să'şĭ pótă forma vre-o carieră anumită.

Atât ceĭ carĭ din diferite cause nu aŭ fostŭ norocoşĭ a absolva vreuna din scólele mediĭ, câtŭ şi ceĭ ce aŭ absolvatŭ, dar nu aŭ putut continua studiulŭ la vre o scólă de specialitate, suntŭ ómeni fără carieră; şi încă, durere, suntŭ fórte mulţĭ de aceştia. Premitŭ, că eĭ în decursulŭ studiuluĭ gimnasialŭ s'aŭ deprinsŭ cu unŭ traiŭ maĭ bunŭ şi maĭ uşorŭ, — cu lucrulŭ mânilorŭ nu s'aŭ ocupatŭ delocŭ, de unde urmézăcă nu numaĭ nu sciu lucra cu mânile nimica afară de scrisulŭ *mecanicŭ*, dar şi-aŭ perdutŭ şi plăcerea aceea naturală spre lucru; premitŭ şi aceea împregiurare, că părinţiĭ acestorŭ tineri nu suntŭ ómenĭ de bani-gata, căcĭ lipsa de mijlóce a fostŭ şi este causa în cele maĭ multe casurĭ, de nu potŭ ajunge

la o carieră cu cultură intelectuală superióră. Eĭ bine, de ce se vor apuca acestia, ca să pótă trăi aşa după cum suntŭ deprinşĭ şi spre care scopŭ îşĭ facŭ ilusiunĭ totŭ de domniĭ?

Nu aŭ ce face decât să cerşéscă dela o cancelariă la alta câte unŭ postŭ de cancelistŭ, pentruca mâne-poimâne nicĭ acesta sa nu'lŭ maĭ pótă dobândi. A se întórce îndĕrĕptŭ la plugŭ şi la sapă, le e ruşine, căcĭ, veḑĭ Dómne, a lucra e „dejositorŭ“; dar ce să şi lucre, căcĭ nicĭ nu sciu şi nicĭ nu le place.

Acesta este nefericitulŭ proletariatŭ de aşa numiţiĭ învĕţaţĭ, ce s'a produsŭ şi se produce prin sistemulŭ învĕţământuluĭ esclusivŭ intelectualŭ alŭ scólelorŭ de aḑĭ.

Ce vomŭ ḑice acum de elevĭ scólelorŭ poporale, carĭ nu primescŭ în ceĭ 6—8 anĭ de deobligămêntŭ scolarŭ nicĭ o pregătire practică pentru viéţa de tóte ḑilele? Scóla poporală se numesce poporală, pentrucă are a pregăti pe fiitoriĭ lucrătorĭ aĭ poporuluĭ pentru viéţa practică. Eĭ bine maĭ este ea vrednică de acestŭ nume, dacă nu pregătesce pe elevĭi seĭ conformŭ trebuinţelorŭ poporuluĭ? Ea încarcă pe bieţiĭ copiĭ cu câte şi maĭ câte învĕţăturĭ curatŭ spirituale, ca şi când omulŭ arŭ trăi numaĭ cu spiritulŭ, şi ignoréză cu totulŭ desvoltarea puterilorŭ lucrătóre ale corpuluĭ, lucrândŭ prin acésta chiar împrotiva chiemărilĭ lorŭ din viaţă.

Dacă însă se cultivă plăcerea de lucru în rêndŭ cu celelalte obiecte de învĕţămêntŭ, scóla va produce luminaţĭ lucrătorĭ, carĭ se vorŭ sci ajuta la orice eventualitate a vieţiĭ, apoĭ fiă eĭ cu multă orĭ cu puţină scólă teoretică scienţifică.

Este pré ângustŭ spaţiulŭ acestuĭ locŭ pentru unŭ articlŭ, care să cuprindă tóte momentele aparţinĕtóre obiectuluĭ din vorbă. Încheiŭ de astădată cu atâta, în firma speranţă, că se va lua în seriósă îngrigire cestiunea întregireĭ învĕţământuluĭ publicŭ priu lucrulŭ de mână de cătră organele competente şcolare.

G. Moianŭ.

BIBLIOGRAFIĂ.

Părți alese din Istoria Transilvaniei pe dóuĕ sute de ani din urmă. A apărutŭ dilele acestea *și Volumulŭ alŭ II-lea* în 51 de cóle tipărite, formatŭ 8-vo mare întocma ca și âutĕiulŭ volumŭ, cu aceléși litere, tiparŭ curatŭ, hârtiă bună. De G. Bariţiŭ. Sibiiŭ 1890. În ediţiunea auctor. Tipogr. W. Krafft.

Prefaţa, cu care domnulŭ autorŭ însoţesce volumulŭ acesta din preţiosulŭ sĕŭ opŭ, este de cuprinsulŭ următorŭ:

„Acésta parte a dóu'a din studiile mele istorice, cu a cărorŭ scótere la lumină me obligasemŭ, se întinde numaĭ pe doispredece anĭ, a eșitŭ însă totŭ așa de voluminósă ca și partea âutĕia, care cuprinde în sine evenimente adunate din 164 de anĭ. De amŭ făcutŭ bine saŭ reŭ, că amŭ încărcatŭ la unŭ locŭ atâtea evenimente maĭ vîrtosŭ din aniĭ epocalĭ 1848 și 1849, lasŭ ca să judece lectoriĭ competenţi, carĭ nu'și vorŭ pregeta a le ceti și a le compara cu alte opurĭ istorice publicate în alte limbĭ ale patrieĭ asupra aceleĭ epoce. Ceea-ce sciŭ eŭ în acésta privinţă este numaĭ ce observasemŭ și în precuvêntarea mea dela volumulŭ I. că generaţiunile actualĭ ale naţiuniĭ nóstre ceruseră maĭ vîrtosŭ istoria catastrofelorŭ din aceĭ doĭ anĭ, la care amŭ adaosŭ și evenimente din alţĭ ḑece anĭ, ca urmărĭ care se putéŭ prevedea fără greutate după atâta sânge vărsatŭ.

„După-ce voiŭ reuși ca să scotŭ cumva suma de 4300 fl. v. a. întrată în aceste dóue volume pe hârtiă, tiparŭ, corectură, legătură, espediţiune, și după-ce voiŭ primi judecata bărbaţilorŭ competenţi în materiă asupra ambelorŭ volume, nu voiŭ lipsi, avêndŭ viaţă și sănĕtate, a face să apară și volumulŭ III.

„Până acum cunoscŭ părerile descoperite asupra volumuluĭ I. numaĭ dela șese bărbaţĭ amicĭ aĭ istorieĭ, saŭ chiarŭ istoricĭ de professiune, între carĭ și unŭ dn. profesorŭ dela o universitate.

„Eŭ recunoscŭ că este o vanitate a se lăuda cineva elŭ pe sine în opulŭ propriŭ; îmĭ permitŭ însă cu tóte acestea a reproduce aicĭ relative la însușirile volumuluĭ I. numaĭ opiniunea unuĭ corpŭ de bărbaţĭ eruditĭ, cuprinsă într'unŭ actŭ publicŭ. O facŭ acésta maĭ alesŭ din o causă cunoscută multorŭ lectorĭ, care este, că în acelŭ corpŭ bisericescŭ ședŭ câțiva bărbaţĭ, carĭ cultivă istoria patrieĭ și a naţiuniĭ cu mare predilecţiune, eară însușĭ archiereulŭ este și fundatorŭ alŭ uneĭ colecţiuni archeologice, care promite a deveni una din cele maĭ instructive.

„Acea recensiune respective critică cuprinde următórele apreţiărĭ.

„Meritulŭ istoricŭ alŭ volumuluĭ I. este garantatŭ prin limpiditatea fontânelorŭ din carĭ se înșiră întêmplările, și străluce

din deducțiunea pragmatică a părților alese din istoriă; este de laudă critica rară, cu carea auctorulu cerne scriptele, alege materia, și înnódă evenimentele cu causele cari le-au produsu; — unu stilu netedu, deapururea în consunetu cu geniulu limbei ar face și pre aceia, ca să se simță óresi-cumva trași să cetéscă acestu volumu, cari nu arū sci, că auctorulu deprinsu ca alți fórte puținī în ostenéla de preste 40 anī pre cariera publicistica, pătrunde însemnătatea faptelorū, desfășură obiectele tractate cu chiaritatea cuvenită, și scie stérnī interesulu cetitoriloru fără nici o privință la farmeculu numelui, de care cu dreptu se bucură auctorulu.

„Cu modestia ce distinge pre bărbatulu înțeleptu, ține auctorulu pre alți mai competenți a lămuri unele părți ale istorieī nóstre bisericesci: ceea-ce se pare a se puté concede mai de grabă în ceea-ce privesce questiunī de doctrina dogmatică și unele principiī ale moraluluī crestinescu, decâtu în privința eruditiunei profunde, și a judecateī neparțiale cu carea întărmă părțile mai însemnate ale istorieī bisericeī nóstre.

„De óre-ce cunoscința istorieī patrieī este Veneratului Clerū indispensabilă, spre a poté înțelege raporturile în cari se află: recomendāmū opulū acesta specialeī atențiunī și dorimū ca să-lū procure pre sama bibliotecelorū districtuali. Se capătă la auctorulū cu prețulū de 5 fl. volumulū I.

„Din ședința Consistoruluī Episcopescū ținută în Lugoșū la 14/2 Novembre 1889".

„Întru altele rogū pe binevoitorii lectorī, ca să nu și pregete a reflecta la cele înpărtășite în precuventarea din volumulū II".

Pe lângă prefață facemū să urmeze aci și anunțulū, publicatū de domnulū autorū în următórele:

„Acestū volumū II. coprinde partea istorieī nóstre, pe care pre câtū scimū, generațiunile moderne o așteptāū cu interesū atâtū mai mare, cu câtū dorescū ele mai multū, ca să cunósca adversitățile și suferințele prin cari aū trecutū părinții și bunii lorū în anii revoluțiunilorū, aī resboielorū civilī și ai gubernuluī absolutistū, adecă dela 1848 până la 1860, cu totulū ani 12.

„Pre lângă citate numeróse în textū s'aū adaosū la calcululū opuluī și câteva documente din cele mai importante și mai instructive, mai tóte scóse după originale.

„Sumarulū alăturatū la opū coprinde simburele luī, în câtū lectorulū chiar și din acesta póte să combine la importanța mulțimeī evenimentelorū, ale cărorū urme aū să remâie nestérse din memoria poporațiunii acestorū țerī și cu atâtū mai afundū, infipte în memoria poporuluī românū locuitorū în țerile acesteī monarchii.

„Ambele volume în 101 de cóle, hârtia, tiparū, corectura, legătura, expediținne etc. ne costă peste 4300 fl. v. a.

„Voindū a scóte și alū III-lea volumū pe restulū periodoluī până la anulū 1883, precum și una colecțiune de documente, fără

care multe întêmplări din acestea perióde se parŭ misterióse, acele dóuĕ scopurĭ le vomŭ putea ajunge numaĭ încassându arătata sumă pentru noĭ destulŭ de considerabilă.

„*Preţulŭ* acestuĭ vol. II. este, ca şi alŭ celuĭ de întĕiŭ, legatŭ uşorŭ (broşatŭ) 4 fl. 50 cr., legatŭ tare 5 fl. v. a.

„În restimpŭ de 3 lunĭ, adecă până în 31 Maiŭ a. c. expediţiunea din partea auctoruluĭ se face franco pentru toţĭ dniĭ, câţĭ se vorŭ fi prenumĕratŭ la dênsulŭ; după aceea exemplarele trecŭ în comisiune la librăria W. Krafft în Sibiiŭ.

„Dela 5 saŭ maĭ multe exemplare plătite dintru odată se daŭ 10% rabatŭ.

„Comandele se facŭ maĭ sigurŭ prin mandate postalĭ.

„Sibiiŭ, 20 Februariŭ 1890". *George Barițiŭ.*

Cuvêntărĭ funebrale şi memoriale de Zacharia Boiŭ, unŭ vol. 8°, 240 pagine. Sibiiŭ, în tipografia archidiecesană, 1889.

Isvorŭ de bună stare, séŭ maĭ multe sute îndreptărĭ şi poveţe scurte şi practice din economia de casă, grădinăritŭ, higienă, economiă de câmpŭ şi de vite, vieritŭ, manipularea vinuluĭ, pomăritŭ, albinăritŭ, de Grigorie Sima, 8° 32 pag. Sibiiŭ 1890.

Ardeleanulŭ glumeţŭ, séŭ 101 de anecdote poporale, de Grigorie Sima alŭ luĭ Iónŭ, o broşură de 108 pag. Sibiiŭ 1889.

Vorbe pentru înţelepciunea în viéţă, de Gr. Sima alŭ luĭ Iónŭ, o mică broşură de 39 pag. Sibiiŭ 1889.

Die Fortbildung der Pädagogik Herbart's durch Ziller. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doctorwürde; von Peter Span. 52 pag. Hermannstadt 1889.

Raportulŭ anualŭ alŭ societăţiĭ academice social-literare „România Junĕ" în Viena, 1889.

Călindarulŭ studenţilorŭ, pe anulŭ 1890, Slatina în România.

Copilulŭ de sufletŭ. O căsătorie la ţĕră. Schiţe din viéţa criminală, de N. Ivanŭ, o broşură de 52 pagine. Braşovŭ, 1890.

Pro veritate, lămuririĭ date de Constantinŭ Stezarŭ şi Eugenŭ Brote, fostĭ eforĭ ai fondurilorŭ archidiecesane; o broşură de 64 pag. Sibiiŭ, în institutŭ tipograficŭ 1890.

Din revistele lunare apărute de curêndŭ ni s'aŭ trămisŭ:

Archiva societăţiĭ stiinţifice literare din Iaşi 1889/90.

Das literarische Rumänien, Organ für die Verbreitung der rumänischen Literatur, Geschichts- und Volkskunde, von Oswald Neuschotz. Bucarest 1889.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 37/1890.

Procesŭ verbalŭ

alŭ comitetuluĭ Asociaţiuneĭ transilvane pentru literatura românĕ şi cultura poporuluĭ românŭ, luatŭ în şedinţa dela 25 Februarie n. 1890.

Preşedinte: George Barițiŭ. Membriĭ presenţi: Dr. Il. Puşcariŭ, vice-preşedinte, Parteniu Cosma, E. Măcellariŭ, I. Popescu, I. Creţu, Ioanŭ G. Popŭ de Galaţi, Ioanŭ Hannia, G. Candrea, cassarŭ, N. Toganŭ, bibliotecarŭ.

Secretarŭ: Dr. I. Crişianŭ.

Nr. 13. D-lŭ advocatŭ B. P. Harşanŭ, plenipotenţatulŭ Asociaţiuniĭ transilvane, prin hârtia dto 22 Februarie a. c. raportézŭ, că în procesulŭ contra d-neĭ Zinca Romanŭ din Făgăraşŭ pentru recunóscerea dreptuluĭ de servitute asupra caseĭ din Făgăraşŭ, sub Nr. 588, intentatŭ pe temeiulŭ contractuluĭ de donaţiune încheiatŭ de reposatulŭ advocatŭ Ioanŭ Romanŭ la 25 Octomvrie 1885, tribunalulŭ regiŭ din Braşovŭ, prin sentenţa dto 12 Octomvrie 1889 Nr. 2740, a reieptatŭ acţiunea Asociaţiuniĭ, judecându-o pe acésta la suportarea speselorŭ procesuale, ear tabla reg. prin sentenţa dto 27 Ianuarie a. c. Nr. 8195/1889, primită la 22 Februarie a. c. a aprobatŭ sentenţa foruluĭ de prima instanţă.

Dlŭ advocatŭ Harşanŭ întrébă: dacă comitetulŭ Asociaţiunĭ transilvane află cu cale, saŭ nu, a se face în acéstă causă apelaţiune şi la curia reg.? (Ex. Nr. 35/1890).

— În speranţa, că dna Zinca Romanŭ, în dorulŭ de a'şĭ arĕta şi maĭ aievea pietatea faţă cu fostulŭ eĭ consoţŭ, reposatulŭ advocatŭ Ioanŭ Romanŭ, şi de aĭ vedea eternisatŭ numele, după cum însuşĭ o dorise şi după cum a şi meritatŭ, va realisa la timpulŭ sĕŭ deobligămêntulŭ luatŭ de bună voiă asuprăşĭ prin declaraţiunea solemnă, ce o a făcutŭ la Nr. 9 din contractulŭ de donaţiune dto 25 Octomvrie 1885 şi se va îngrigi, ca să se execute întocmaĭ ferbintea dorinţă a decedatuluĭ eĭ bărbatŭ: comitetulŭ, fără a maĭ recurge la remediulŭ de dreptŭ ce ĭ-lŭ dă legea, sistézŭ procesulŭ, ce s'a intentatŭ numiteĭ dómne. Despre acestŭ conclusŭ va fi a se încunoscinţa plenipotenţatulŭ Asociaţiuniĭ, dlŭ B. P. de Harşanŭ, pre lângă observarea, că d-sa ar fi lucratŭ şi maĭ bine, dacă ar fi încunoscinţatŭ pe comitetŭ despre starea causeĭ îndată după emanarea sentenţeĭ dela prima instanţă, şi înainte de a o apela.

Nr. 14. Spre a avea evidenţa recerută în acéea-ce privesce lăsămintele încă nerealisate, făcute Asociaţiuniĭ, se decide:

— Plenipotenţatulŭ Asociaţiuniĭ transilvane, d-lŭ Bas. P. de Harşanŭ, să fiă provocatŭ a raporta acestuĭ comitetŭ, fără amênare şi celŭ multŭ până la proxima şedinţă ordinară, despre stadiulŭ, la

care aŭ ajunsŭ procesele intentate prin d-sa în scopŭ de a se asigura interesele Asociaţiunii, în specialŭ despre stadiulŭ, în care se află causa lăsămêntuluĭ după fericitulŭ A. Iancu şi a donaţiunii de 300 fl., făcute Asociaţiunii de d-lŭ G. Vişa.

Nr. 15. D-lŭ Simeonŭ Paşca, notarŭ cerc. prin hârtia dto 11 Februarie a. c. se rógă a se acorda unulŭ din stipendiile menite pentru eleve din internatulŭ împreunatŭ cu şcóla de fete a Asociaţiunii şi fiiceĭ sale maĭ micĭ, care de asemenea e adăpostită în maĭ susŭ numitulŭ internatŭ, motivându-şĭ cererea cu multele greutăţi şi sarcinĭ materiale, ce a avutŭ să le întimpine în timpulŭ din urmă. (Ex. Nr. 32/1890).

— Cererea d-luĭ notarŭ cerc. S. Paşca se încuviinţézĕ.

Nr. 16. Aŭ întratŭ la comitetŭ taxe de membri şi pentru diplome dela: Budu Titŭ în Sugatag pro 1890 6 fl.; Marinŭ Nicol. în Bistriţa pro 1890 5 fl.; Dr. Triponŭ G. în Dejŭ pro 1890 6 fl.; Cuténŭ D. în Săcădate pro 1890 5 fl.; Camera comercială în Braşovŭ pro 1890 6 fl.; Hodorénŭ I. în Gherla pro 1890 5 fl.; Ciurcu N. în Braşovŭ pro 1888 5 fl.; I. Lengherŭ, A. Lupanŭ, I. Munténŭ, P. Nemeşŭ, G. B. Popŭ, I. Puşcariŭ, D. Stănescu, M. Stănescu, Sterie Stinghe, V. Voina, Ars. Vlaicu, P. M. Zănescu, G. M. Zănescu, N. P. Petrescu din Braşovŭ toţĭ câte 5 fl. pro 1888; Andr. Bârsénŭ în Braşovŭ pro 1890 5 fl.; P. Popŭ în Lugoşŭ pro 1890 5 fl.; G. Sandorŭ în Cuieşdiu pro 1888 şi 1890 10 fl.; G. Scridonŭ în Năsĕudŭ pro 1889 5 fl.; G. Pletosŭ în Năsĕudŭ pro 1889 2 fl. 50 cr.; G. Ciobotarŭ în Ghimeşŭ pro 1890 5 fl.; S. Horvatŭ în Deva pro 1890 5 fl. Dr. I. Marcu în Blaju pro 1889 5 fl. Flaviu St. Şuluţŭ în Cinadia pro 1890 6 fl.; G. Bărbatŭ în Blajŭ pentru diplomă 1 fl.; Al. Viciu în Blaju pentru diplomă 1 fl.; G. Munténŭ în Veştemŭ pro 1890 5 fl.; G. Maximŭ în Sibiiŭ pro 1890 5 fl.; P. Beşa în Borgo-Prundŭ pro 1890 2 fl. 50 cr.; I. Ţeranŭ din Cheţa pro 1889 5 fl.; A. Romonţanŭ din Turda pro 1890 5 fl. Ioanŭ Munténŭ din Haţegŭ pro 1890 5 fl.; Ioanŭ Sêrbŭ din Siciu pro 1889 5 fl.; Vasilie Mica din Odorheiŭ pro 1889 5 fl.; Simionŭ Mărincaşŭ din Bogdona pro 1889 6 fl.; şi Laurenţiŭ Sima din Marinŭ pro 1889 6 fl.

— Spre sciinţă.

Sibiiŭ, d. u. s.

George Bariţiŭ m. p.
preşedinte.

Dr. **Ioanŭ Crişianŭ** m. p.
secretarŭ II.

Verificarea acestuĭ procesŭ verbalŭ se încrede d-lorŭ: Ioanŭ Popescu, Ioanŭ Creţu, I. G. Popŭ.

S'a cetitŭ şi verificatŭ, Sibiiu în 28 Februarŭ 1890.

Ioanŭ Popescu m. p. **I. Creţu** m. p. **I. G. Popŭ** m. p.

Editura Asoc. trans. Redactorŭ: **I. Popescu.** Tipariulŭ tipogr. archidiec.